

Provincie Groningen
College van Gedeputeerde Staten
(per e-mail: omgevingsvisie@provinciegroningen.nl)

Natuur en Milieufederatie Groningen

Bankastraat 77
9715 CJ Groningen

info@nmfgroningen.nl
www.nmfgroningen.nl
050-313 08 00

NL39 TRIO 0379 4674 10
KvK 41009418

Datum 13 november 2025

Onderwerp zienswijze Omgevingsvisie 'Dit wordt Groningen'

Geachte college,

Met 'Dit wordt Groningen' kiest het college voor een solide basis voor de ruimtelijke keuzes die we de komende jaren in Groningen moeten maken. Een basis van en voor de Groningers in een herkenbaar landschap. De ruimtelijke opgaven zijn vertaald aan de hand van 5 ambities. We zien verschillende aandachtspunten uit onze reactie op het Koersdocument (2022) terug in de ontwerp Omgevingsvisie die nu voorligt. Het aanwijzen van groen en blauwe verbindingen, aandacht voor milieugebruiksruimte, verbetering van de landschappelijke kwaliteit en het belang van versterken van de biodiversiteit zijn aspecten die nu zijn opgenomen. Het is goed om te lezen dat deze punten terugkomen. Er zijn ook nog zorg- en verbeterpunten die wij bij u aan de orde willen stellen om mee te nemen bij uw besluitvorming.

Ruimtelijke uitgangspunten als kader

- *Pas de lagenbenadering, vervang de 3 ruimtelijke uitgangspunten door de 3 elementen van de lagenbenadering.*

Gezien de schaarse (milieu) ruimte in onze provincie, is het positief dat de opgaven voor Groningen worden beoordeeld op basis van ruimtelijke uitgangspunten.

'Ruimtelijke kwaliteit als basis' borduurt voort op de bestaande provinciale aanpak bij het beoordelen van ruimtelijke plannen in het buitengebied. Wij ondersteunen deze aanpak van harte en zien graag dat 'natuurinclusief bouwen' hier volwaardig in opgenomen wordt. Het is positief dat het element 'herkomstwaarde' hieraan toegevoegd is. Hiermee wordt de verankering met waarden die vanuit een natuurlijke basis zijn ontstaan ook beter geborgd. Wij staan achter het inzetten van ontwerpkracht en ontwerpend onderzoek bij ruimtelijke opgaven. Dit verdient meer aandacht en het is goed dat de provincie het belang hiervan erkent. Tegelijk vraagt het wel om goede ondersteuning, toetsing én budget om 'de plus' op projecten te financieren. Zeker daar waar de druk door ruimtelijke ontwikkelingen op het landschap toeneemt. Het ontbreken van een eigenaar van datzelfde landschap maakt het kwetsbaar.

Na de kamerbrief uit 2022 is 'Water en bodem sturend' ook in Groningen op de kaart gezet. *Onze bodem en ons watersysteem vormen samen de basis voor onze leefomgeving. Alle andere functies zijn ervan afhankelijk en zijn afgestemd op de kwaliteit en condities van ons water en onze bodem. Het landgebruik volgt het natuurlijke watersysteem en niet andersom. Dat was al zo bij onze voorouders, en moet in de toekomst zo blijven. Samen zorgen we ervoor.* Wat betekent dit uitgangspunt voor het watersysteem van Groningen? Een systeem dat nu vrijwel geheel door de mens is aangepast. Van het oorspronkelijke natuurlijke watersysteem van rivieren, beken en maren zijn alleen nog beperkte contouren zichtbaar. Naast het grotendeels gekanaliseerde Reitdiep zijn nu met name het Van Starckenborgkanaal en Eemskanaal leidend voor de water aan- en afvoer. Het water vanaf het Drentse plateau stroomt via deze genoemde wateren naar zee. Daarnaast wordt vanuit Friesland en Zuidoost Drenthe in (droge) zomers IJsselmeerwater aangevoerd. Daarmee is het watersysteem verre van natuurlijk. Water en bodemsturend betekent dat Drentse water beter wordt vastgehouden in de beken en langzaam de ruimte krijgt om via Groningen naar zee te stromen. Er is in de Drentse beekdalen (Hunze, Drentsche Aa en Peizerdiep) al het nodige gedaan aan beekherstel. Stroomafwaarts in Groningen ligt nog een grote opgave. In het verleden zijn al studies gedaan naar kansen voor een meer natuurlijk watersysteem¹.

'Verbindende netwerken' is het derde ruimtelijke uitgangspunt. De focus ligt daarbij op de infrastructuur die door de mens is aangelegd of aangepast. De ecologische structuur wordt ook benoemd als zelfstandig netwerk en komt in de visie (deels) terug als groenblauwe verbindingen. Deze uitgangspunten kunnen aan kracht winnen door uit te gaan van de 'lagenbenadering'. De lagenbenadering² heeft ons ook geïnspireerd voor onze eigen visie 'Natuurinclusieve ontwikkeling Groningen' waarbij de infrastructuur laag de focus legt op het ecologische netwerk. In de (ontwerp) Nota Ruimte is het concept 'lagenbenadering' ook opnieuw geïntroduceerd. De 3 ruimtelijke uitgangspunten sluiten met enige aanpassing aan op dit concept. Ruimtelijke kwaliteit kan daarbij de 'bovenlaag' invullen. Daarmee ontstaat als het ware een Groningse versie van de lagenbenadering:

1. De (natuurlijke) ondergrond laag: 'Gronings water en bodem sturend'
2. De netwerken laag; 'Verbindende (groen en blauwe) netwerken'
3. De gebruikers laag: 'Ruimtelijke kwaliteit centraal'.

Kies voor een natuurinclusieve ontwikkeling

- *Geef de natuur eigen bestaansrecht binnen een nieuwe Natuurvisie*

De landschappen van Groningen en de Groninger identiteit vormen een rode draad door de visie. Dit wordt duidelijk verwoord in hoofdstuk 1: *Als je een Groninger vraagt "wat maakt Groningen, Groningen?", dan zal dikwijls het antwoord zijn: "het landschap".* De sterke relatie met de identiteit wordt ook benoemd: *Dat landschap maakt "Groningers" tot wie ze zijn, het zit onder hun huid, het vormt mede hun aard.* Bij het thema natuur ontbreekt de bevoegdheid die bij het landschap wél tot uiting komt. Het realiseren van natuurdoelen en natuurkwaliteit wordt vooral gezien als een juridische verplichting ('We brengen de natuur orde') en daarnaast als 'aankleding' voor menselijke activiteiten. Het in de eerste plaats goed dat de provincie de juridische verplichtingen onderschrijft, maar de natuur op orde brengen is zo veel meer. Denk alleen al aan de raakvlakken met brede welvaart, een gezonde leefomgeving en ambities op gebied van vrijetijdseconomie. We vragen aan de provincie om meer ambities op het gebied van natuurherstel. We reiken het college de hand om gezamenlijk te werken

¹ <https://www.ruimteenwonen.nl/oud-water-in-de-nieuwe-tijd-schoon-grondwater-is-van-levensbelang>

² <http://www.ruimtexitmilieu.nl/lagenbenadering>

aan een natuurvisie 2050 waarin duidelijk wordt wat we de komende jaren willen bereiken en hoe dit bijdraagt aan alle relevante ambities en opgaven in Groningen. Dit is een mooie kans om vanuit water en bodem sturend te kijken naar de onderliggende systemen en minder op soortniveau te sturen. Dit kan ook bijdrage aan een landelijk gebied dat de gevolgen van klimaatverandering kan opvangen.

- ***Maak beleid voor het borgen van een Basiskwaliteit natuur***

De ontwikkeling van (nieuwe) natuur, bijvoorbeeld als onderdeel van de groenblauwe verbindingen, lijkt vooral in de eerste plaats bedoeld om de leefomgeving van de Groningers te verbeteren. Uiteraard is de bijdrage van natuur aan een gezonde en prettige leefomgeving belangrijk maar de natuur heeft ook bestaansrecht zonder direct nuttig te moeten zijn. Natuur is veel meer dan een 'groen decor' voor menselijke activiteiten. Natuur heeft zijn eigen bestaansrecht, die daarnaast uiteindelijk ook van fundamenteel belang is voor het bestaan van de mens en daarom essentieel als uitgangspunt bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Geef natuur ook de ruimte buiten de bestaande natuurgebieden. Een solide 'basiskwaliteit natuur' in de hele provincie is daarvoor belangrijk, niet als streefwaarde maar randvoorwaarde. Maak hiervoor een beleidskader of handreiking, bijvoorbeeld zoals opgesteld door de provincie Drenthe³. Door daarbij ook uit te gaan van 'Groninger Soorten' is een link te leggen tussen de Groninger identiteit en natuurherstel.

- ***Natuurinclusiviteit als randvoorwaarde van ruimtelijke ontwikkelingen***

Het is goed om te lezen dat het college natuurinclusief handelen wil stimuleren. Maak dit concreet door straks in de Omgevingsverordening randvoorwaarden op te nemen die verplichten tot een plus voor natuur, bijvoorbeeld als onderdeel van de maatwerkmethode. Meer inhoud over een natuurinclusieve ontwikkeling van Groningen is te lezen in ons pamflet⁴. De wens voor meer natuur leeft ook bij veel Groningers zoals ook te zien in ideeën die in het verleden zijn aangedragen voor 'Toukomst' (Nationaal Programma Groningen).

Kies voor robuuste groenblauwe verbindingen

- ***Maak een visie op de groenblauwe verbindingen en betrek de TBO's hierbij***

In de provincie wordt een aantal (bestaande) groenblauwe verbindingen voorzien (zoals Reitdiep-Lauwersmeer, Hunze - Zuidlaardermeer - Roegwold en Ruiten Aa-Dollard). Ook de verbinding Peizerdiep-Onlanden-Reitdiep staat op de kaart. Laat de groen-blauwe natuur en wateropgave centraal staan bij deze verbindingen. Vooral ook waar dit een onderdeel is van gebiedsontwikkelingen (zoals bij de Westflank Groningen). Betrek naast agrariërs ook de TBO's bij de visievorming en uitwerking van de Groenblauwe verbindingen. Voldoende financiering voor (langdurig) beheer van deze gebieden is van groot belang, zeker als er ook wordt afgerekend op natuurdoelen.

- ***Richt de groenblauwe verbindingen niet alleen vanuit een mensgericht beeld in maar ook vanuit de intrinsieke waarde van de natuur***

De EHS (huidige NNN) is bij de herijking in 2012 op bepaalde plekken in de provincie behoorlijk uitgekleed door het schrappen van robuuste verbindingzones en uitbreidingen. De keuze voor groenblauwe verbindingen biedt de kans om deze ambities terug te brengen. Daarvoor is het wel nodig om niet alleen vanuit de mens te kijken naar nieuwe natuur (beleefbaar, recreatief, decor) maar juist ook naar systeemherstel, voldoende ruimte voor rust en de intrinsieke waarde van natuur. Deze visie mist nu.

³ <https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuur-in-ontwikkeling/biodiversiteit/natuurinclusief-drenthe/basiskwaliteit-natuur/>

⁴ <https://nmfgroningen.nl/nieuws/kies-voor-een-natuurinclusieve-ontwikkeling-van-groningen/>

- *Leg binnen de groenblauwe-verbindingen een robuuste ecologische structuur vast (onderdeel NNN) inclusief financiering van het beheer*

Een echt robuuste groen-blauwe verbinding is gebaat bij een duidelijke visie en helder juridisch kader. Maak concreter wat onder deze groenblauwe verbindingen wordt verstaan. Het blijft nu onduidelijk in welke mate (nieuwe) natuur hier deel van uitmaakt en wat dit betekent voor bestaande functies zoals landbouw. Er wordt wel verwezen naar een voorbeeld (*“Daarnaast is in het Zuidelijk Westerkwartier al een groenblauwe verbinding gerealiseerd”*). Natuurinclusieve landbouw kan ook in of aanpalend een belangrijke rol spelen in deze gebieden, in paragraaf 8.7 wordt daar ook naar verwezen. Dit doet echter niets af aan de noodzaak van een robuuste verbinding waarbij de natuur voorop staat. Een status als ‘NNN’ is voor deze groenblauwe verbindingen het meest bestendig, ook voor het beheer.

De Groningse Wadden: natuur van wereldklasse

- *De provincie is medeverantwoordelijk voor bescherming van de Waddenzee*

Met het Groningse deel van de Wadden herbergt de provincie een stuk natuur van wereldklasse. Het is een hele eer dat wij een gebied met zulke grote natuur- en cultuurwaarden mogen beschermen. Dat is iets om trots op te zijn en wij zijn dan ook erg blij dat u dit benoemt in de Omgevingsvisie. Het is daarom opvallend dat de Waddenzee ontbreekt op de ‘kaart van Waardevol Groningen’ (pagina 12).

De provincie Groningen draagt medeverantwoordelijkheid voor de bescherming van de Waddenzee als UNESCO Werelderfgoed. Hoewel het Rijk formeel het bevoegd gezag is, verplicht de Omgevingswet de provincie om internationale verplichtingen zoals het behoud van de ‘Outstanding Universal Value’ van de Waddenzee te integreren in haar omgevingsbeleid. De Omgevingsvisie erkent deze status, maar we missen nog hoe de provincie deze verantwoordelijkheid concreet gaat borgen in ruimtelijke keuzes en vergunningverlening. Neem een paragraaf op waarin de provincie zich uitspreekt over de bescherming van het Waddengebied en de borging van haar UNESCO Werelderfgoed status. Op deze manier draagt Groningen bij aan een effectieve bescherming van de Waddenzee die binnen de vastgestelde kaders passen waar zij zelf ook onderdeel van uitmaakt. Hierbij een voorstel: ‘De provincie Groningen is zich bewust van haar verantwoordelijkheid als medebeheerder van het UNESCO-werelderfgoed Waddenzee. De internationale verplichtingen die voortvloeien uit de Werelderfgoedstatus, zoals het behoud van de Outstanding Universal Values (OUV), vormen een uitgangspunt voor provinciale beleidskeuzes. De kernkwaliteiten van de Waddenzee, natuurlijke dynamiek, openheid, rust en duisternis, zijn randvoorwaardelijk voor ruimtelijke ontwikkelingen in de kustzone. Nieuwe initiatieven kunnen worden toegestaan wanneer zij:

- Aantoonbaar geen negatieve effecten hebben op de OUV of de ecologische draagkracht van de Waddenzee;
- Bijdragen aan kennis, herstel of beleving van het werelderfgoed;
- Passen binnen het gezamenlijk vastgestelde kader van de Agenda voor het Waddengebied 2050, de Beheerplannen en het Beleidskader natuur Waddenzee.

- *De staat van de Waddenzee vraagt om een adequate bescherming*

Op dit moment staat de natuurkwaliteit van de Waddenzee sterk onder druk van drukfactoren als gevolg van economisch medegebruik. Op 23 juni 2025 is ‘De staat van de Waddenzee’ gepubliceerd⁵. Dit rapport toont aan dat de natuurwaarden in de Waddenzee onder druk staan. Het grootste deel van

⁵ https://www.waddenacademie.nl/fileadmin/inhoud/pdf/04-bibliotheek/2025-01_De_Staat_van_de_Waddenzee_2025.pdf

de onderzochte natuurwaarden voldoet niet aan de norm of laat zelfs en verslechtering zien. Deze onderzoeksresultaten vragen om richtinggevende uitspraken in de Omgevingsvisie die deze druk verminderen en zich richten op herstel. Ondanks een pleidooi voor het beschermen van de Waddenzee valt het ons op dat deze geregeld “in balans” wordt gebracht met economische ambities rondom bijvoorbeeld de havens. Hierdoor blijft volgens ons het risico bestaan dat economische belangen bij concrete besluiten zwaarder gaan wegen dan de bescherming van het Waddengebied en UNESCO-verplichtingen. Terwijl adequate bescherming van het Waddengebied juist nu hard nodig is. De slechte staat van de Waddenzee vraagt om richtinggevende uitspraken in de Omgevingsvisie die deze druk verminderen (activiteiten begrenzen of verbieden) en zich richten op herstel. Verwijs in de Omgevingsvisie naar het Beleidskader Natuur Waddenzee dat op dit moment wordt opgesteld door LVVN. Dit vormt straks de leidraad voor ruimtelijke keuzes in de Waddenzee.

Maak ruimte voor (natuurlijk) water

- *Zorg voor voldoende eigen schoon zoetwater*

De zoetwaterbeschikbaarheid in Groningen staat onder druk. Aandacht voor voldoende schoon (drink)water nu en vooral in de toekomst is essentieel. Om dit op lange termijn te borgen zijn op kort termijn maatregelen nodig in delen van de provincie, zoals het water uit de Drentse beken langer vasthouden en grondwaterbeschermingsgebieden en zones langs waterlopen (onderdeel blauw-groene verbindingen) beter te beschermen door hier het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen te verbieden. Voorkom ook in de ASV-gebieden een verslechtering van de waterkwaliteit. Daarnaast is een blijvende inzet op (drink)waterbesparing en het onderzoeken van nieuwe mogelijkheden voor oppervlaktewaterwinning volgens ons ook noodzakelijk.

- *Werk aan het herstel van beeksystemen als basis voor gebiedsontwikkeling*

Delen van de aangewezen groenblauwe verbindingen zijn al ingericht. De beeksystemen Hunze, Ruiten Aa en het Roegwold zijn daarvan goede voorbeelden. Om deze verbindingen optimaal te benutten is het nodig om deze in de toekomst af te ronden zoals via een zoet-zoutverbinding in de Westerwoldse Aa en een ecologische verbinding tussen het Roegwold en de Dollard. Aan de westkant van Groningen-Stad ligt bij de Zuidwending en het Aduarderdiep een unieke kans om de Drentse beken Peizerdiep en Drentsche Aa vanuit de Onlanden te verbinden met het Reitdiep en het Lauwersmeer. Deze plek aan de westkant van de Stad is ook het kruispunt met de ‘Noordelijke Natte as’ (zie pagina 18, rapport ‘Kracht van het Noorden’⁶). Maak van deze zone een ‘groen-blauwe slagader’ binnen de ruimtelijke opgaven aan de westkant van Groningen-Stad. Deze benadering kan een stevige basis leggen voor een groene stadsrandzone van de nieuwe wijken Suikerzijde en de Held. Zorg ook voor een goede aansluiting en inpassing op het Nationaal Landschap Middag-Humsterland. Behoud en versterk daarbij dit waardevolle cultuurlandschap.

- *Biedt grondeigenaren perspectief in transitiegebieden*

De ontwikkeling van nieuwe groenblauwe verbindingen heeft veel impact op het landelijk gebied. Ga tijdig samen met de gebieden in gesprek. Niet alles kan en moet vandaag of morgen af. Werk op basis van een gebiedsvisie voor een langjarig perspectief aan de inrichting van de groenblauwe verbindingen. Dit geeft ook duidelijkheid aan (agrarische) ondernemers en bewoners in deze gebieden.

⁶ https://www.groningerlandschap.nl/custom/uploads/2024/05/rapport_de_kracht_van_het_noorden.pdf

Dit perspectief is ook van groot belang voor gebieden, zoals delen van het Duurswold, waar vanwege het tegengaan van veenoxidatie, een hoger waterpeil nodig is met gevolgen voor het huidige grondgebruik. Help agrariërs bij het maken van een transitie in deze gebieden.

- *Breng de waterkwaliteit tijdig op orde*

Voor doelen en maatregelen op gebied van waterkwaliteit verwijst het college naar het programma Water (daarin staan onze doelen en maatregelen voor bescherming en verbetering over grond- en oppervlaktewaterkwaliteit en zwemwater). Ook het halen van de KRW-doelen (in 2027) wordt benoemd. De ambities zijn daarmee beperkt. Ook wordt er geen relatie gelegd met (natuurinclusieve) landbouw en de mogelijkheden die de provincie heeft in natuur- en/of grondwaterbeschermingsgebieden in haar beleidstaken. De ambities voor bescherming van de kwantiteit en kwaliteit van het grondwater zijn ook voor verbetering vatbaar. Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet de duurzame veiligstelling van ondergrondse drinkwaterinfrastructuur worden gewaarborgd. Hierbij wordt geen uitspraak gedaan over grondgebruik, bijvoorbeeld maatregelen voor de landbouw. Neem regels op de Provinciale Omgevingsverordening die toezien op bescherming van grondwater (drinkwater), niet alleen in waterwingebieden maar ook grondwaterbeschermingsgebieden. Dit betekent dat waar nodig (agrarisch) grondgebruik wordt beperkt, door bijvoorbeeld een verbod op chemische bestrijdingsmiddelen in de genoemde gebieden.

- *Zet in op een minder harde scheiding tussen zoet en zout*

Een klimaatadaptieve kustzone is het doel voor 2050. Naast kustveiligheid is ook het versterken van natuurwaarden daarbij een doel. Een minder strakke scheiding tussen zoet en zout draagt bij aan een rijkere (wadden)natuur. Verzilting is voor delen van de huidige landbouw een bedreiging maar ook een ontwikkeling die niet geheel is tegen te gaan en kansrijk voor natuurherstel. Zo heeft de natuur, zoals in het Lauwersmeer, baat bij een meer geleidelijke overgang tussen een zoet en zout (water)milieu. Het beleid is daarover niet helder: "Het Lauwersmeer blijft zoet, daar waar noodzakelijk voor landbouw en natuur." Dit vraagt om verduidelijking. Daarnaast is het belangrijk dat de landbouw in de kustzone in de toekomst is opgewassen tegen (een bepaalde mate van) verzilting. De provincie kan boeren helpen hiermee om te gaan. In de Eems-Dollardregio ontbreekt evenwel de realisatie van binnendijkse getijdengebieden als onderdeel van de brede kustontwikkeling, zoals het programma Meegroeierende Kust, terwijl dit daar een cruciaal onderdeel in vormt. Een ontwikkeling waar samenwerkende organisaties in de regio al jaren aan werken als onderdeel van een versterkt kustlandschap.

- *Wees kritisch op het aantrekken van bedrijven met een grote (zoet)watervraag*

De vraag naar water vanuit bedrijven stijgt. Met de komst van waterstoffabrieken en nieuwe datacenters naar Groningen zal de vraag naar verwachting verder stijgen. Neem de beschikbaarheid van zoetwater mee in zowel het afwegingskader als de milieugebruiksruimte bij de beoordeling van aanvragen en vergunningverlening. Hanteer de regeling voor gesloten koelwatersystemen (zoals in het PIP Oostpolder) ook bij andere bestaande bedrijventerreinen.

Borg een waardevol landschap met natuur en landbouw

- *Borg de verscheidenheid aan landschappen*

We juichen toe dat de provincie inzet op een hoge ruimtelijke kwaliteit. De landschappen staan aan de basis van deze kwaliteit en we zijn verheugd dat de provincie het landschap een centrale plek in de Omgevingsvisie geeft. Wel vinden we het jammer dat er in de visie een onderscheid wordt gemaakt tussen landschappen die waardevol zijn en landschappen die dit niet zijn. Het is alleen op basis van de

visie niet duidelijk waarop de begrenzing is gebaseerd. Zo ontbreekt bijvoorbeeld het Centrale Woldgebied en Duurswold, maar ook het schiereiland van Winschoten. Landschappen die niet per se minder waardevol zijn en juist eigen kwaliteiten hebben. Aangezien er een koppeling wordt gemaakt met vrijetijdseconomie én er nog gekeken wordt naar de bescherming van (delen) van de genoemde landschappen, lijkt het ons voorbarig om in deze fase al een onderscheid te maken. Ons voorstel: het landschap binnen de provincie Groningen bepaalt de ruimtelijke kwaliteit en verdient overal liefdevolle aandacht. Wij vragen de provincie om voorwaarden te stellen aan nieuwe ontwikkelingen doormiddel van het opstellen van vuistregels. De uitwerking hiervan kan per gebied verschillen op basis van de kwaliteiten van de zeven deelgebieden. Dit draagt bij aan de borging en ontwikkeling van het landschap. Het biedt ook ruimte om binnen toekomstig beschermde landschappen heel specifieke voorwaarden mee te geven. Durf daarin ook buiten de gebaande paden te denken. Buiten de kaders om ontstaan soms de fraaiste initiatieven met maatwerkoplossingen. Dit geldt ook voor erfgoed. Om ons gebouwde erfgoed ook in de toekomst een functie te geven is ruimte nodig en dit vraagt soms lef en een beleid sturend op kwaliteit

- *Verrijk het landschap met natuur, ook in waardevolle landbouwgebieden*

Herstel verdwenen landschapselementen. Richt in lijn met het 'Aanvalsplan landschap' minimaal 10% van het landelijk gebied in met groenblauwe dooradering, zoals natuurvriendelijke oevers, heggen, houtsingels en struwelen. Elk landschap heeft een eigen karakter. Versterk dit karakter door streekeigen landschapselementen te herstellen en draag hierdoor bij aan versterking van de natuur. Doe dit ook in waardevolle landbouwgebieden. Hiervoor bieden (slaper)dijken, wierden en waterlopen (maren) een goede kapstok door een ecologisch beheer van deze structuren en verbreding van (natuurvriendelijke) oevers. Dit biedt ook ruimte voor waterberging en vergroot de aantrekkelijkheid, toegankelijkheid en herkenbaarheid van het landschap voor bewoners en recreanten. Ondersteun de vorming van coalities voor de uitvoering.

- *Bescherm van nature (zeer) vruchtbare landbouwgronden*

Landbouw is een belangrijke waarde voor Groningen, waarbij goede landbouwgronden van wezenlijk belang zijn voor de voedselproductie van ons land. Een langjarig perspectief voor de aanwezige bedrijvigheid hoort daarbij. De inzet op behoud en waar nodig versterking van een goede bodemkwaliteit (inclusief bodemvruchtbaarheid) is daarbij ook essentieel. Wij ondersteunen de koers om van nature (zeer) vruchtbare landbouwgronden te beschermen voor voedselproductie. Stimuleer daarbij ook natuurinclusieve vormen van landbouw. Wacht niet op een landelijke koers maar neem zelf het voortouw. Hoe ziet de duurzame landbouw van Groningen eruit? Durf te kiezen!

- *Bescherm boerenlandvogels in robuuste kerngebieden en ook daarbuiten*

Het agrarisch cultuurlandschap is ook belangrijk voor de natuur. Groningen herbergt belangrijke populaties weide- en akkervogels. Vogels die baat hebben bij een specifieke inrichting en beheer van landschappen. Al geruime tijd zijn er gebieden aangewezen waar rekening wordt gehouden met boerenlandvogels. Ondanks dit beleid gaan veel soorten nog steeds in aantallen achteruit. Intensivering van de landbouw, schaalvergroting van percelen en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden leiden tot versnippering. Voor de bescherming van boerenlandvogels zijn robuuste kerngebieden belangrijk. Dit begint bij een goede inrichting van gebieden gevolgd door goed beheer. De focus van beschermingsmaatregelen voor weide- en akkervogels ligt op de gebieden waar nog 'levensvatbare' populaties voorkomen. De rol van natuurbeheerders wordt daarbij niet genoemd. Wij benadrukken dat agrariërs en natuurbeheerders intensief samenwerken om de leefgebieden voor deze vogels zo aantrekkelijk en leefbaar mogelijk te houden. De eigendommen van TBO's bieden kansen

omdat het beheer volledig wordt afgestemd op de eisen die weidevogels stellen aan hun leefgebied. Hoewel het goed is dat u zich gericht wilt richten op de populaties die levensvatbaar zijn, willen wij u nadrukkelijk meegeven dat met oog op de instandhouding van duurzame populaties akker- en weidevogels het ook nodig is om niet te beperkt te denken maar juist kansen te benutten. Vanaf wanneer wordt er gesproken over een 'levensvatbare' populatie?

Kardinge als voorbeeld: *Op veel plekken in Nederland is er sprake van een teruglopend aantal weidevogels, dit geldt ook voor Groningen. Waar het aantal weidevogels wel mooie resultaten laat zien is Kardinge. Dit gebied had afgelopen jaar maar liefst 5 territoria van grutto's en meerdere paren tureluurs. Het gebied is zeer kansrijk voor weidevogels ondanks dat dit geen aangewezen weidevogelgebied is en ook geen NNN.*

Het concentreren van beschermingsmaatregelen in gebieden waar alleen maar levensvatbare populaties voorkomen kan ervoor zorgen dat de vogels te weinig uitwijkmogelijkheden hebben waardoor ze afhankelijk zijn van beperkte gebieden. Wij vragen u dan ook niet alleen te kijken naar levensvatbare populaties maar juist ook naar kansrijke leefgebieden voor vogels, ook als daar nog geen 'levensvatbare' populaties voorkomen, en dit op te nemen in de Omgevingsvisie. Ook een schil met agrarisch natuurbeheer rondom kerngebieden is een voorwaarde voor het behoud en versterken van populaties. Predatiebeheer is alleen nodig als de eerste stappen onvoldoende helpen.

Maak werk van echt duurzame landbouw

- **Scherp de ambities voor een duurzame landbouw aan**

Scherp naast de ambities op het gebied van groen-blauwe dooradering, de ambities ten aanzien van de landbouw aan. Echt duurzame landbouw is goed voor bodem, natuur en water en uiteraard renderend voor de agrariër. Inzetten op natuurinclusief alleen rond natuurgebieden is niet voldoende. Ook gezien de effecten op de omgeving. Nieuwe projecten in lijn met de Regiodeal NIL en het stimuleren van regeneratieve landbouw zijn belangrijk. Daarnaast missen we de ambitie voor het sluiten van kringlopen binnen de landbouw, op verschillende mogelijke schaalniveaus. Hier liggen kansen voor verduurzaming op regionale schaal.

- **Zet in op agroforestry**

Maak agroforestry (bomenlandbouw) provincie breed mogelijk waarbij er rekening wordt gehouden met de landschapswaarden. Dit sluit ook aan bij het beleid 'Bos en Hout' en het 'Aanvalsplan landschap'. Kies voor een 'ja, mits' benadering. Ook in open landschappen zijn er mogelijkheden voor deze vorm van landbouw die bijdraagt aan zowel ecologische als maatschappelijke doelen. Investeer ook in kennis op dit onderwerp en stimuleer agrariërs om voor deze landbouwvorm te kiezen. Het 'Agroforestry Netwerk Groningen' kan hierbij ondersteunen.

- **Geen schaalvergroting van agrarische bedrijven zonder extensivering**

Naast grondgebonden melkveebedrijven kunnen straks ook andere agrarische bedrijven in aanmerking komen voor uitbreiding van het bouwperceel boven 2 ha (tot 4 ha). Schaalvergroting is geen doel op zich en is niet overal wenselijk. Ook moet uitbreiding geen intensivering in de hand helpen. De provincie zegt kringlooplandbouw te stimuleren maar aan de andere kant blijft de deur open voor schaalvergroting. Uitbreiding van het aantal dieren op grondgebonden (melkvee)bedrijven wordt ook niet beperkt. Omschakelen naar natuurinclusieve kringlooplandbouw is ons uitgangspunt. Uitbreiding van het aantal dieren staat hiermee op gespannen voet. Krimp van de veestapel is nodig. Het beleid zet nu onvoldoende in op extensivering. Met minder dieren is een groter bouwblok vaak helemaal niet nodig. Met grotere bouwblokken voor meer bedrijven ligt een verdere verschraling van het landschap op de loer. Ongemerkt verdwijnen landschapselementen door het samenvoegen van

percelen. Het aantal boerenlandvogels verminderd op de intensief bewerkte percelen door de drastische afname van het aantal insecten. Het groter worden van agrarische bedrijven is niet helemaal tegen te gaan maar kan wel worden gestuurd door een betere bescherming van het landschap. Bijvoorbeeld door het vergroten van kavels te beperken (aan voorwaarden verbinden) en landschapselementen te beschermen.

- *Kies voor een afbouw van de intensieve veehouderij in Groningen*

Het beleid voor intensieve landbouw wordt iets versoepeld. Het college kiest ervoor om (intensieve) veehouders van diercategorie te laten wisselen. Ook mogen diertallen op bedrijfsniveau toenemen als dit tegelijkertijd elders leidt tot een afname van het aantal dieren (saldering). Het aantal te houden dieren mag daarbij op provinciale schaal niet toenemen. Met deze beleidskeuze wordt de intensieve veehouderij niet afgebouwd maar kan deze op lokaal niveau juist groeien. Dit is een trendbreuk. Wat ons betreft wordt in de nieuwe visie het standpunt ingenomen dat de intensieve veehouderij niet thuishoort in Groningen.

- *Maak werk van een herziening van het 'Groninger Verdienmodel'*

In de Omgevingsvisie wordt de Integrale Maatwerkmethode genoemd als opvolger van het 'Groninger Verdienmodel'. Als medeondertekenaar van het convenant denken wij graag mee. Wij zijn kritisch op het Groninger Verdienmodel in de huidige vorm. Het huidige model is gericht op gangbare (melkvee)bedrijven die vooral inzetten op efficiency en intensivering. Dit model leidt ondanks duurzamere stallen buiten de boerenerven vaak tot verarming van het landschap. Extra ruimte voor schaalvergroting voor andere bedrijfstypen kan volgens ons niet zonder duidelijke doelen voor herstel van biodiversiteit en landschap. Help boeren niet alleen bij een verduurzaming van hun bedrijfsgebouwen maar ook bij het omschakelen naar een bedrijfsvorm waarbij meer dan alleen de financiële opbrengst centraal staat.

Bied meer ruimte voor de energietransitie

- *Zet de (natuurinclusieve) energietransitie niet op slot*

In 2024 hebben Provinciale Staten zich uitgesproken tegen nieuwe grootschalige wind- of zonneparken in Groningen. Dit wordt bevestigd in de ontwerp Omgevingsvisie. Wij vinden dit een strategische fout. Met de opgave vanuit de Regionale Energie Strategie (RES) hebben we ons enkel geconformeerd aan de klimaatdoelen tot 2030. Maar dan zijn we slechts halverwege! Nergens in het document lezen wij hoe Groningen gaat bijdragen aan het klimaatdoel in 2050. Dat is namelijk het enige doel dat écht telt en daar geeft de Omgevingsvisie geen antwoord op. Vasthouden aan deze korte termijn politieke keuze en verdere grootschalige energie-opwek overlaten aan de Eemshaven en/of elders in Nederland betekent dat we extra hoogspanningsverbindingen door ons Groninger land krijgen. Is dat wat we willen? Biedt meer ruimte voor de energietransitie. Begin bij mogelijkheden voor batterijopslag bij (bestaande) zon en windparken. Biedt daarnaast ruimte voor een proefproject voor middelgrote dorpsmolens. Lokaal draagvlak, natuurinclusiviteit en een goede landschappelijke inpassing zijn daarbij essentieel.

- *Kijk kritisch naar de ruimtelijke impact van mono-vergisting*

Op agrarische bouwpercelen wordt naast (kleinschalige) zon en windenergie ook ruimte geboden voor mono-vergisting, individueel of in een lokale kleinschalige samenwerkingsverbanden. Co-vergisting wordt alleen op bedrijventerreinen toegestaan. De verruiming van mono-vergisting vraagt om een provinciale visie. Niet in alle gebieden is deze ontwikkeling gewenst gelet op de milieu-impact en

verkeersaantrekkende werking. Het aantrekken van mest van elders (buiten de regio) is ongewenst. Wij vragen ons dan ook af in hoeverre mono-vergisting past in een duurzame toekomst van de melkveehouderij waarbij het aantal dieren op een bedrijf is in balans met de bijbehorende gronden.

Werk aan een gezonde leefomgeving

- *Vergroot het ambitieniveau voor een gezonde en schone landbouw en kom tot een balans tussen 'benutten' en 'beschermen'*

"We zetten in op het verder verbeteren van de lucht-, bodem en grond- en oppervlaktewater kwaliteit om een robuust en veerkrachtig milieusysteem te realiseren", is een beleidsdoel in de Omgevingsvisie." Deze beleidskeuze zien we nog niet concreet terug in bijvoorbeeld het landelijk gebied waar maatregelen om de landbouw te verduurzamen vrijwillig van aard blijven. Het is goed dat er aandacht is voor strenge regels voor bedrijven die schadelijke stoffen uitstoten en hinder veroorzaken. De landbouwsector, die in Groningen met 70% van het grondgebruik relatief groot is, wordt daarin niet benoemd. Vanwege het areaal aan landbouwgronden zijn hierin nog flinke stappen te maken. Wij missen in het beleid voor een toekomstbestendig landelijk gebied een standpunt over het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Een visie op de sierteelt is nog beperkt tot een beleidsvoornemen. In navolging van Drenthe maken ook steeds meer Groningers zich zorgen over het gebruik van chemie in de landbouw. In Groningen is het aandeel sierteelt nog beperkt maar in de akkerbouw, vooral de pootaardappelenteelt, worden ook veel middelen gebruikt. Het streven naar een landbouw die vrij is van chemie is een belangrijk doel voor de toekomst maar het is begrijpelijk dat dit niet van de ene op de andere dag gaat. Boeren moeten de ruimte krijgen dit op te vangen in hun bedrijf. Nu inzetten op minimalisatie van middelen geeft Groninger boeren een voorsprong. Help agrariërs deze ontwikkeling te maken. De provincie heeft mogelijkheden om hier stappen in te zetten op basis van het 'voorzorgsbeginsel' (zoals genoemd onder 'Opgaven op pagina 21'). Voor zowel de gezondheid van de Groninger als de kwaliteit van de natuur is het nodig deze stap te maken. Dit kan door waar mogelijk middelen, zoals glyfosaat, te verbieden of verder te reguleren. Er zijn inmiddels duidelijke aanwijzingen over de schadelijkheid van bepaalde pesticiden voor mens en natuur om preventief te handelen. Bufferzones rondom dorpen, natuur en in grondwaterbeschermingsmiddelen zijn een praktisch instrument om toe te toepassen op basis van het voorzorgsbeginsel. Deze maatregel draagt bij aan een gezonde leefomgeving en biedt duidelijkheid voor zowel boer als bewoner. Een zonering helpt om een balans te vinden tussen benutten (ruimte voor ondernemers) en beschermen (van een gezonde leefomgeving en natuur) in lijn met het hoofddoel van de Omgevingswet⁷.

- *Zet in op een verbetering van de milieukwaliteit, de prioriteit ligt bij de industrieregio's Delfzijl en Veendam, benut daarbij de instrumenten van de Omgevingswet*

De stapeling van milieueffecten en negatieve effecten ervan wordt ook onderkend: *In 2050 mag een stapeling van geur- luchtkwaliteits-, of geluidseffecten niet tot ontoelaatbare hinder leiden. Als dat nodig is stellen we omgevingswaarden vast voor bepaalde gebieden, zodat hinder door een stapeling van effecten niet voor kan komen.* Maak prioriteit van het aanpakken van negatieve effecten van de stapeling van milieueffecten. De ervaren overlast, de gemeten waarden en de hogere zorgkosten (zie RTL onderzoek uit 2024)⁸ zijn aspecten die in industrieregio's als Delfzijl en Veendam spelen en vragen om urgentie. Benut deze Omgevingsvisie voor doelen en werkt dit uit via instrumenten die de Omgevingswet biedt zoals het Omgevingsprogramma, het vastleggen van Omgevingswaarden en regels in de Omgevingsverordening. Zet ook in de gebieden rondom de (geplande) XXL-

⁷ Artikel 1.3. (maatschappelijke doelen van de wet) Omgevingswet

⁸ <https://www.rtl.nl/nieuws/onderzoek/artikel/5451419/zorgkosten-bij-chemiepark-delfzijl-315-euro-hoger-dan-gemiddeld>

bedrijventerreinen naast een verbetering van de landschappelijke kwaliteit in op een verbetering van de milieukwaliteit. Verscherp de ambities op lucht- en waterkwaliteit: niet alleen behouden wat er is, maar actief verbeteren, en laat de regels gelden voor alle (nieuwe en bestaande) bedrijventerreinen. Verruim ook de monitoring in deze gebieden.

- *Stimuleer en ondersteun burgerwetenschap die zich richt op een gezonde leefomgeving*

Betrek de burgerwetenschap die zich richt op een gezonde leefomgeving hierbij en stimuleer initiatieven op dit terrein. Benut daarbij ook kennisorganisaties, zoals de Aletta Jacobs School of Public Health, die onderzoek en praktijk bij elkaar kunnen brengen. Leg ook vast dat gezondheidsonderzoek volledig onafhankelijk wordt uitgevoerd en dat de uitkomsten worden toegepast bij het VTH-beleid. Beleid dat ook gericht is op het actueel houden van vergunningen en voldoende toezicht en handhaving.

- *Ga in op de gevolgen van de (magnesium)zoutwinning*

Wij missen, naast de problemen rond de gaswinning, aandacht voor de gevolgen van de (magnesium)zoutwinning in Oost-Groningen in het gebied ten westen van Veendam problemen door diep bodemdaling (tot meer dan 1 meter in de toekomst). Dit staat geheel los van de veenoxidatieproblemen en zet naast mogelijke schade aan bebouwing, het huidige (agrarische) grondgebruik onder druk. Daarnaast heeft Veendam en omgeving last van de vervuilende emissies, waaronder ZZS, van de afgelopen decennia dat Nedmag actief is. Het is nodig dat er meer oog is voor de maatschappelijke impact van deze delfstofwinning en de bijbehorende industrie.

- *Maak van lopen prioriteit in het Omgevingsbeleid*

Neem de 'wandelskwaliteit' mee in de Omgevingsvisie⁹. Het is goed dat er onder 'Actieve mobiliteit' (pagina 77) aandacht is voor fietsen en wandelen. Wandelen is de meest gezonde en laagdrempelige manier van bewegen voor iedereen. Het is gratis, je hebt er geen cursus voor nodig en het kan bijna overal. In Groningen is de afgelopen jaren gewerkt aan nieuwe routes, zoals de wandelknooppunten en dorpsommetjes. Toch is naast deze inspanningen de wandelinfrastructuur in delen van de provincie nog beperkt, zeker als het gaat om het aandeel onverharde paden. Meer wandelmogelijkheden in het landelijk gebied stimuleert Groningers tot bewegen en kan ook goed samengaan met het versterken van de groenblauwe dooradering. Ook kan hiermee de recreatiedruk in gebieden waar dit speelt, zoals delen van het Gorecht en het Drentsche Aa gebied, afnemen. Zorg dat bestaande (historische) wandelpaden planologisch goed geborgd worden bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Stimuleer openstelling van 'boerenlandpaden' waar dit past binnen de agrarische bedrijfsvoering en natuurwaarden.

Voer regie op bedrijvigheid en milieugebruiksruimte

- *Beperk milieugebruiksruimte in de hoogste milieucategorie*

In de MER wordt de milieu impact gewogen op basis van de scenario's 'benutten' en 'beschermen'. Ook in Groningen is de milieugebruiksruimte schaars valt te lezen in de visie. Voor een groot deel van de onderwerpen wordt wel een balans bereikt. Voor het thema 'milieu en gezondheidsbescherming' heeft het voorkeursalternatief echter een duidelijk negatief effect. Dit heeft te maken met geluidbelasting, zeer zorgwekkende stoffen en lichtvervuiling. Dit vraagt om een ambitieus milieubeleid. Wij lezen met tevredenheid dat de milieudruk van bedrijven verder omlaag moet en dat ook meer gekeken wordt naar het cumulatief effect. Ondertussen worden er nog steeds nieuwe bedrijventerreinen in de hoogste

⁹ [Brochure 'Wandelskwaliteit in het omgevingsbeleid' - Wandelnet](#)

milieucategorie uitgegeven. Soms gebaseerd op sterk verouderde juridische kaders uit het verleden, zoals in Delfzijl op het terrein Oosterhorn. Wat is het belang van Groningen om nog steeds de meest vervuilde bedrijven te willen huisvesten? Onze oproep: stop hiermee. Geef geen ruimte meer aan nieuwe bedrijven in de hoogste milieucategorie en stem de planologische ruimte af op nieuwe duurzame bedrijven. Dit geldt ook voor (te) ruimte geluidscontouren, zoals bij de Eemshaven. Het beperken van de juridische ruimte is nodig voor een efficiënte inzet van milieugebruiksruimte. Als we dat niet doen blijft de milieudruk in Delfzijl en omgeving maar toenemen. Dat terwijl het al een van de meest ongezonde omgevingen van Groningen is. Leg vast dat milieubelastende activiteiten die niet voldoen aan gebiedsgrenzen en reductiepaden geen medewerking krijgen in vergunningverlening, evenmin verruiming of uitbreiding.

- *Breng de milieudruk in beeld met een meetnet*

Zorg dat de milieudruk beter wordt onderzocht. Van verschillende bedrijven in de provincie (zoals bijvoorbeeld bedrijven op Oosterhorn en de Nedmag) is nu geen zicht op de emissies. Rondom bestaande en nieuwe (XXL) bedrijventerreinen is het belangrijk om inzicht te hebben in de huidige en te verwachte milieudruk. Zorg voor een meetnet in de omgeving van deze terreinen. Betrek hierbij inwoners en maatschappelijke organisaties.

- *Stuur op bedrijven met een aantoonbare meerwaarde voor Groningen*

De toekomstige ontwikkeling van een grootschalig (XXL) bedrijventerrein in het gebied N33/A7 wordt benoemd. Dit terrein is bedoeld voor bedrijven met een nationaal belang en/of energie-intensief karakter. Dat suggereert dat hier nationale belangen boven Groninger belangen gaan of dat de mate van energiegebruik bepalend is. Wij zien dat anders. Het gebied tussen Zuidbroek en Veendam heeft al veel voor de kiezen gehad. Allereerst vragen wij bij de ontwikkeling de omgeving hierbij optimaal te betrekken. Verder stellen wij voor deze ruimte met prioriteit te gebruiken voor bedrijven die van aantoonbare meerwaarde of zelfs essentieel voor Groningen zijn. Bedrijven die belangrijk zijn voor een duurzame Groninger economie en toekomstbestendig zijn. Hieronder vallen ook bestaande bedrijven die nu ruimtelijk klem zitten. Als we deze bedrijven geen prioriteit geven, gaan bedrijven van elders er met onze schaarse ruimte en energie vandoor. Bestaande bedrijven die klem zitten hebben dan nog steeds geen oplossing.

- *Voer regie op de vestiging van datacenters*

Wij vragen u ook kritisch te zijn op de vestiging van nieuwe (hyperscale) datacenters. De aanwijzing van de Eemshaven, als één van de twee vestigingslocaties in Nederland, vergroot de druk op dit gebied door nieuwe aanvragen. Wij vragen u hiervoor vooral de bestaande ruimte te benutten en terughoudendheid bij de mogelijkheden in de Oostpolder. Maak ook een visie op 'kleinere' datacenters (maximaal 10 hectare). Er zijn nu geen beperkingen voor deze categorie en gelet op de snelle ontwikkeling van AI zal de vraag toenemen en is beleid gewenst. De ruimte en beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen blijven namelijk beperkt.

- *Combineer de 'landschappelijke kwaliteitsimpuls' met een versterking van de biodiversiteit*

De provincie kiest voor een concentratie van (nieuwe) zwaardere economische activiteiten op 5 XXL-locaties. Dit zijn 4 bestaande industrieterreinen en 1 nieuwe te ontwikkelen locatie. Deze keuze betekent dat bepaalde gebieden worden ontzien en/of dat bestaande bedrijvigheid niet kan doorgroeien. Dit is gunstig voor de leefbaarheid in die gebieden. De leefbaarheid in en rond de 5 XXL-terreinen is daarbij wel een zorg. De ambitie om in deze gebieden te werken aan een 'landschappelijke kwaliteitsimpuls' ondersteunen wij van harte. Verbind de groene landschappelijke buffer rondom deze terreinen ook

met andere groene gebieden in de omgeving. Uiteraard liggen de ecologische prioriteiten bij andere groenblauwe verbindingen maar ook rondom de XXL-locaties liggen kansen. Verbind de groene bufferzone van de (Eemshaven) Oostpolder met de (te versterken) groen-blauwe dooradering in het omliggende gebieden. De bestaande maren bieden hiervoor een goed aanknopingspunt. De bufferzone van Oosterhorn kan verbonden worden met de groenblauwe verbinding Roegwold-Schildmeer-Dollard. Het knooppunt A7-N33 biedt kansen voor aansluiting op de bos- en parkgebieden van Veendam, het natuurgebied 'Oude Ae's en het Oldambtmeer. Bij het gebied 'A7-N33' is het belangrijk deze structuren vast te leggen. Door het grote aantal ruimtelijke ontwikkelingen met name door de energietransitie (windpark, zonneparken, stikstoffabriek en uitbreiding hoogspanningsstations) en het aanwijzen van een zoekgebied voor een XXL-bedrijventerrein staat de leefbaarheid hier sterk onder druk.

- ***Maak van Groningen de donkerste provincie van Nederland***

Lichthinder en lichtvervuiling is een groeiend probleem waar in het huidige provinciaal beleid gelukkig ook aandacht voor is. In de nieuwe Omgevingsvisie wordt dit gecontinueerd. Het Lauwersmeergebied heeft een status als 'Dark Sky park' en daarnaast is het natuurgebied aangewezen als 'stiltegebied'. Er zijn ook 'aandachtsgebieden voor stilte en duisternis' aangewezen (delen van het Middag-Humsterland en Westerwolde). Wij juichen maatregelen in de genoemde aandachtsgebieden toe. Hier is er voldoende aanleiding om te werken met concrete regels in de Omgevingsverordening zodat gemeenten ook aan de slag kunnen. Wij vinden daarnaast dat behoud van duisternis een kernwaarde is van het hele buitengebied. Voorkomen van nieuwe lichtvervuiling en het terugdringen van nieuwe lichtvervuiling is volgens ons een thema voor de hele provincie. Een specifiek Omgevingsprogramma 'Donkerte' kan een start zijn om van Groningen de donkerste provincie van Nederland te maken.

Conclusie

Het voorliggende ontwerp van de Omgevingsvisie bouwt voort op de kwaliteiten van Groningen en toont daarnaast ook ambities op gebied van economie en ecologie. Nu is het zaak om deze ambities goed uit te werken en om te zetten in daden en ook keuzes te maken. Kiezen voor natuurinclusief betekent kiezen voor een goede leefomgeving voor de Groningers vandaag en morgen.

Met vriendelijke groet,

Jan-Willem Lobeek

Directeur-bestuurder

Mede namens:

Het Groninger Landschap
IVN Natuureducatie
Landschapsbeheer Groningen
Natuurmonumenten
Staatsbosbeheer